

ZAŘÍZENÍ PÉČE O DĚTI DO ŠESTI LET VE STOCKHOLMU

1. Obecně o předškolních zařízeních ve Stockholmu

Stockholm jako hlavní město a nejvíce obydlená část Švédska zahrnuje 1.7 mil lidí a je administrativně členěn do 18 čtvrtí, které jsou kromě jiného odpovědné také za péči o děti. Nicméně, s ohledem na velikost těchto celků a jejich politickou závislost (nekonají se žádné místní volby), existuje ještě centrální vzdělávací úřad, který zodpovídá jak za nemunicipální zařízení, tak do určitého rozsahu i za municipalitní předškolní a školní péči.

V průměru se každý den ve Stockholmu narodí 53 dětí. V švédských rodinách je velmi obvyklé, že muž i žena chodí do práce, a proto mají obyvatelé Stockholmu vysoké požadavky na zařízení péče o své děti. Složení a požadavky obyvatel Stockholmu se také liší v souvislosti s vysokým životním standardem centra a mnohem diversifikovanějších

okrajových částí, které se více potýkají například s problémy nezaměstnanosti, integrace do společnosti a vyššími požadavky na welfare a sociální síť.

Služby předškolní péče jsou k dispozici všem dětem od jednoho roku do doby než začnou navštěvovat základní školu ve věku 7 let. Město Stockholm nabízí tyto služby dětem, jejichž rodiče pracují nebo studují, a také v případech, kdy má dítě individuální požadavky na péči. Místo v zařízení blízko domova dítěte je obvykle k dispozici do tří měsíců poté, co rodiče podají žádost.

Počet dětí v stockholmských privátních i městských předškolních zařízeních je průměrně 22 000. Čtyři z pěti dětí ve věku mezi 1 až 5 lety žijící ve Stockholmu jsou v současnosti přihlášeny do obecní nebo privátní školky nebo rodinných denních jeslí. Pro děti s mentálním nebo fyzickým postižením jsou k dispozici speciální prvky tak, aby se co nejvíce mohly zapojit do všech běžných aktivit. Existují také zvláštní zařízení denní péče pro děti se sluchovým postižením nebo děti s vadami řeči.

Dříve byly služby péče o děti nabízeny pouze městy nebo obcemi, ale dnes je zajišťují také kooperativní (malé jednotřídky do 15 dětí vedené za pomoci rodičů) nebo privátní podniky. Zhruba 30% služeb pro předškolní děti je provozováno soukromníky.

Výhodou kooperativních školek je větší zapojení rodičů, kteří v nich pracují zdarma. Další předností jsou pak malé skupiny dětí a fakt, že jsou školky často zaměřeny na sociální solidaritu a přijímají větší množství nešvédských dětí. Soukromé školky ve Stockholmu jsou provozovány buďto větší firmou, která je aktivní ještě v jiných oblastech sociální péče tzn. provozuje např. soukromou základní a střední školu. Jako příklad lze uvést firmu Pyslingen nebo Ask&Embla. Druhou formou jsou pak jednotlivé

školky – malé firmičky, které vznikly privatizací municipálních zařízení jejich zaměstnanci. Nicméně, celkově mají privátní školky jen malý efekt na celý tento sektor, protože jejich počet a nabídka je vzhledem ke službám municipalit malá.

Do roku 2009 plánuje město Stockholm investovat 70.5 milionů euro do zlepšení internetových služeb, což by mělo zároveň znamenat, že nabídka všech škol a školek bude dostupná po síti a rodiče budou moci například žádat o místa ve školkách a platit měsíční poplatky prostřednictvím Internetu.

V roce 2003 přijalo město Stockholm nový akční plán dětské denní péče, jehož cílem bylo snížit velikost skupinek dětí průměrně o dvě děti; nabídnout možnosti pro jazykový rozvoj u dětí; zajišťovat stabilní personál a možnosti pro další vzdělávání personálu; nabídnout rodičům více možností jak ovlivňovat aktivity ve školkách, atp. Tento plán vzešel na základě auditu, který si nechalo město zpracovat, a který ukázal, že hlavními problémy předškolní péče je udržení vysokého standardu kvality i v ekonomicky méně příhodných podmínkách a zajištění dostatku zkušeného personálu (jehož počet začínal klesat).

2. Typy a forma organizace předškolních zařízení

Školka obvykle sestává z jednoho nebo více oddělení s 15 až 20 dětmi a zaměstnává učitele/učitelky a opatrovníky/opatrovnice, nejčastěji dva/dvě nebo tři na jednu skupinku. Centra denní péče o děti se sama rozhodují v otázkách náplně činnosti dětí, zaměstnanců a rozdělení rozpočtu. Od radnice pak dostávají fixní částku na jedno dítě. V roce 2005 byly celkové roční náklady na jedno dítě ve školce nebo jeslích 108 300 švédských korun což je cca 11 000 euro.

Poplatky, které platí rodiče dětí, pokrývají zhruba jednu desetinu těchto nákladů, zatímco zbytek je placen z daní. Měsíční platba za pobyt dítěte ve školce závisí na čase, které dítě v zařízení tráví, na výdělcích rodičů a na počtu dětí v rodině. Nicméně, existuje strop, který by ze zákona neměl být překročen. Poplatky v privátních zařízeních jsou stejné jako v těch městských, protože všichni dostávají stejné státní příspěvky.

Národní učební osnovy ve školkách dávají důraz na předškolní výchovu jako první krok na dlouhé cestě celoživotního vzdělávání. Principy výchovy a vzdělávání jsou založeny na myšlence, že veřejná sociální péče a vzdělání jsou propojeny. Dobrá sociální péče poskytuje základnu pro další rozvoj a učení a přináší s sebou prvky vzdělávání. Vedle vlastních aktivit dětí je v procesu dětského učení a rozvoje dáván důraz také na hru. Školka by měla poskytovat bezpečné prostředí a přinášet dětem zábavu a vzdělání.

Vzhledem k narůstajícím potřebám a požadavkům rodičů byla nabídka předškolních zařízení péče o děti ve Stockholmu v posledních letech výrazně rozšířena a sestává z:

1. **Školka (Förskola)** - nejčastější forma péče pro děti od 1-5 let ve Stockholmu. Mnoho z nich má svůj zvláštní program a metody a jsou řízeny na základě více různých pedagogických principů. Obvykle jsou školky otevřeny od 6.30 do 18.30 od pondělí do pátku celoročně. Ve Stockholmu tak fungují jak Waldorfské školky, které nabízejí třeba také bio stravování, tak i tradiční školky, Montessori, křesťanské nebo tzv. kooperativní školky a dokonce i denní centra zaměřená na genderovou rovnost. Všechna tato zařízení jsou ale typická vysokou kvalitou a nízkým poměrem dětí vůči učitelům. V denních centrech jsou děti obvykle rozděleny do smíšených věkových skupinek. Ty sestávají buď z malého počtu dětí do 3 let věku, ze sourozeneckých skupinek (obvykle mezi 3-6 lety) nebo ze širokých skupin dětí, které mohou být jak předškolního tak i školního věku. Průměrně má školka zhruba čtyři

skupiny 15-18 dětí. Aktivity po skončení školní výuky jsou často součástí zařízení. Je stále častější, že školky a školy se nacházejí ve stejném komplexu budov. Navíc bývají v praxi používány ještě další metody pro co nejlepší přechod mezi školkou a školou, například je možno uvést zvláštní kurzy pro šestileté děti.

2. **Půldenní skupiny** – nabízejí dětem od 4-5 let tři hodiny aktivit denně, buďto dopoledne nebo odpoledne.
3. **Denní jesle/školka** – o děti ve věku 1-10 let pečuje profesionální opatrovatel/opatrovatelka obvykle ve svém domě. Ve skupince jsou nejčastěji 3-4 předškolní děti.
4. **Otevřené školky (Oppen förskola)** – zařízení typu drop-in otevřené pro rodiče, kteří jsou s dětmi doma nebo pro děti v péči opatrovatelů/opatrovatelek, které slouží zejména pro sociální a vzdělávací stimulaci dětí. Zařízení je k dispozici všem dětem v předškolním věku, která nechodí do jiných zařízení. Děti musejí mít doprovod.
5. **Integrační denní centra** – školky, které byly přizpůsobeny požadavkům dětí s duševním postižením nebo s poruchami učení tak, aby se mohly zapojovat do běžných činností.

V ostatních částech Švédska pak ještě fungují:

6. **Rodinné centrum (Familjedaghem)** – opatrovatelé/opatrovatelky placeni/-y municipalitami se starají o předškolní děti a školní děti po skončení výuky ve vlastních prostorách. Děti jsou oficiálně zaregistrovány a otevírací doba se liší případ od případu, neboť je přizpůsobena požadavkům rodičů.

Rok před nástupem do školy mají všechny děti zdarma k dispozici tzv. předškolní vyučování.

7. **Předškolní vyučování (Förskolaklass)** – dobrovolná a bezplatná forma přípravy na školu pro šestileté děti na půl dne. Děti mají nárok zdarma až na 15 hodin výuky týdně, tedy 525 hodin za rok, což je minimální počet hodin v programu předškolního vyučování.

Pro školní děti jsou pak k dispozici:

8. **Odpolední poškolní centra** – pro děti od 6/7 do 12 let. Smyslem těchto zařízení, která jsou otevřena před začátkem a po konci školní výuky a v období školních prázdnin, je poskytovat možnosti pro mimoškolní aktivity a školní přípravu.
9. **Centrum volného času (Fritidshem)** – otevřené školy pro děti po skončení školní výuky a v období prázdnin. Jsou určeny zejména dětem ve věku 10-12 let a děti nemusejí být zapsány dopředu, aby mohly přijít. Tato forma nicméně není příliš rozšířená a vyskytuje se jen asi v 27% švédských municipalit.

3. Systém předškolního a školního vzdělávání ve Stockholmu

Povinná školní docházka ve Švédsku zahrnuje klasickou základní školu, školu pro laponské děti, zvláštní školu a program pro žáky s vadami učení. Devítiletá školní docházka je pak povinná pro všechny děti mezi 7-16 lety. Na žádost rodičů může dítě začít chodit do školy o jeden rok dříve tj. v šesti letech. Školní rok začíná na konci srpna a končí začátkem června příštího roku a trvá tedy 40 týdnů.

Péče o děti ve Švédsku má dvojitý cíl – podporovat rozvoj dítěte a učení a umožnit rodičům sladit rodičovství s prací nebo studiem. Tento přístup byl oficiálně stanoven na počátku sedmdesátých let se zavedením velkorysé a široké vzdělávací politiky v dětské péči. O roku 1996 spadá péče o děti pod ministerstvo školství.

Péče o děti v Švédsku zejména zahrnuje programy pro děti ve věku 1-12 let. Jen velmi málo dětí mladších než jeden rok navštěvuje jakékoliv zařízení z důvodu relativně vysokých přídavků pro rodiče na rodičovské dovolené. Na druhou stranu, téměř všechny šestileté děti chodí do volitelné předškolní třídy, kde je speciální program, který má děti připravit na příchod do první třídy. Ostatní děti, které ještě nedosáhly tohoto věku, mohou chodit do klasických nebo otevřených školek, rodinných center denní péče. Starší děti pak mohou navštěvovat centra volného času, rodinné domy denní péče nebo otevřená centra denní péče.

Ve Stockholmu začne každým rokem chodit do školy zhruba 5 000 dětí. Vzdělávací systém ve Švédsku je v celé zemi totožný a všechny děti mají ze zákona zaručeno právo na vzdělání. Magistrát města byl původně odpovědný za vedení škol ve Stockholmu, ale od ledna 2007 byl školní systém centralizován.

Ve Švédsku jsou dva stupně vzdělávání – v mateřských školkách a na základních školách. Školní docházka je povinná a zahrnuje jeden dobrovolný přípravný rok (předškolní vyučování) pro šestileté děti zdarma. Čtyři z pěti dětí předtím chodí do školky.

Ve Stockholmu je zhruba 225 škol a žáci si mohou školu volně vybrat. Nicméně, všechny děti mají rezervováno místo v městské škole nejbližší jejich bydlišti. Škola pak obdrží školné, aby mohla fungovat a poskytovat dětem vzdělání zdarma. Většina žáků pak pokračuje ve vzdělávání na druhém stupni (secondary school). Mezi 16 -18 lety pak dětí navštěvují střední školu (senior high school).

4. Legislativa a vládní reformy v péči o děti

V roce 1985 rozhodl parlament, že péče o děti bude rozšířena tak, aby v roce 1991 všechny předškolní děti starší 18 měsíců měly tyto služby

dostupné bezprostředně poté, co o ně požádají. V některých municipalitách se tento cíl dosud nepodařilo splnit. V případě, že je někde nabídka nedostatečná, dostávají v místních školkách přednost děti se specifickými potřebami.

V roce 1993 schválil parlament rozhodnutí o dodatku k zákonu o sociálních službách, který ukládá municipalitám nabízet všem dětem v rozmezí věku 1-12, jejichž rodiče jsou zaměstnání nebo studují, počínaje 1. lednem 1995, místo ve veřejném nebo privátním zařízení denní péče.

Předškolní vzdělávání ve Švédsku spadá do veřejné péče a je regulováno zákonem o sociálních službách z roku 1980. Cíle a kapacita veřejné péče o děti jsou určovány parlamentem, zatímco ministerstvo zdravotnictví a sociálních věcí je zodpovědné za přípravy zákonů a návrhů vztahujících se k celonárodní péči o děti.

Je vládním cílem, aby veřejná péče o děti byla k dispozici všem dětem, jejichž rodiče si to přejí. Od roku 1972 mají všechny děti od šesti a více let a postižené děti od čtyř let právo navštěvovat zdarma předškolní vzdělávací zařízení minimálně na jeden rok. Docházka do těchto zařízení je pro děti dobrovolná, ale městské a obecní úřady je musejí zřídit povinně.

Na podzim 2000 schválil parlament některé reformy týkající se péče o děti, které byly zaměřeny na zvýšení dostupnosti školek a center volného času.

V lednu 2002 byl ustanoven strop na rodičovské poplatky za školku a za péči o školou povinné děti - tzv. maxtaxa. V předškolních zařízeních (školka a domácí jesle) by se měl poplatek vybíraný za školku pohybovat v rozmezí 1-3% rodinných příjmů a poplatek za aktivity školních dětí mezi 1-2% příjmů. Rodičovský poplatek se tak liší na základě příjmů rodičů a pravidel příslušné municipality. Maximum je 140 euro měsíčně na jedno dítě a 93 euro měsíčně na druhé dítě a 47 euro na na třetí dítě. Zavedení

maximální výše poplatků je pro municipality dobrovolné, nicméně ty, které tento nový systém mají zaveden, dostávají pravidelnou kompenzaci ztráty ze státních peněz a také další finance tak, aby bylo zajištěno, že nedojde k žádnému poklesu v kvalitě poskytovaných služeb.

Jako důsledek zavedení maxtaxy zároveň zmizely kompetitivní výhody pro kooperativní školky, které se dosud snažily nabízet nižší poplatky než municipální školky a ztrátu uhradit z neplacené/dobrovolnické práce rodičů. Podobně tomu bylo i v případě privátních školek, které se naopak za vyšší poplatky snažily nabízet vyšší kvalitu servisu. Maxtaxa je v podstatě snahou navrátivší se sociálně-demokratické vlády ke zpětné centralizaci a standardizaci zařízení dětské péče.

Od června 2001 mají také jednotlivé municipality povinnost zajišťovat místa ve školkách nebo domácích jeslích nejen dětem mezi 1-5 lety, jejichž rodiče jsou zaměstnaní nebo studují, ale také těm, kteří zaměstnaní nejsou. Od ledna 2002 byla navíc tato povinnost rozšířena na rodiče na rodičovské dovolené a na mladé sourozence. Po implementaci těchto opatření následoval zvýšený zájem rodičů a dětí o místa ve školkách.

5. Personální zázemí školek a dalších zařízení péče o dítě

Aktivity spojené s péčí o děti jsou řízeny municipalitami, které kromě toho, že poskytují své prostory, tak zároveň také zaměstnávají rodinné opatrovatele/opatrovatelky starající se o děti ve věku 1-12 ve svém domě.

Personál ve školkách a zařízeních denní péče o děti ve Švédsku je obvykle velmi zkušený a prověřený, protože téměř všichni pracovníci mají za sebou určitou formu vzdělání v oblasti péče o děti. Existují čtyři typy těchto pracovníků: učitelé/učitelky v mateřských školách, rekreologové, asistenti/asistentky v zařízeních denní péče a opatrovatelé/opatrovatelky v rodinné péči. Všichni zaměstnanci v zařízeních péče o dítě poskytují

veřejnou službu a jsou zaměstnání municipalitami. Ve školkách pracují učitelé a asistenti, zatímco v poškolských centrech pracují rekreologové a asistenti. Tito všichni pracovníci v mnoha směrech spolupracují s učiteli na nižších stupních základních škol.

Učitelé a učitelky ve školkách a rekreologové procházejí tříletým pedagogickým programem na univerzitě. Asistenti/asistentky pak musejí mít vždy ukončené vyšší střední vzdělání a opatrovatelé/opatrovatelky obvykle absolvují vzdělávací kurzy organizované municipalitami. Více než polovina personálu předškolních zařízení má tedy vysokoškolský diplom a okolo 40% zaměstnanců tvoří asistenti.

V centrech volného času má diplom z rekreologie nebo obdobného oboru více než 70% pracovníků a 20% zaměstnanců pak tvoří asistenti.

Výcvikové kurzy pro pedagogy z mateřských školek se konají na univerzitách nebo vysokých školách a od školního roku 1993/1994 byly ze dvou a půlletého studia rozšířeny na tři roky. Absolventi těchto oborů se stávají diplomovanými specialisty na výchovu dětí a mládeže. Univerzity nabízejí také kurzy zaměřené na práci v bilingvních školkách a s dětmi imigrantů. Rodinní opatrovatelé/opatrovatelky za sebou většinou mají úvodní 90-100-hodinový seminář nebo delší vzdělávací program.

Cíle a odpovědnost za školky a poškolská centra jsou přenášeny v pedagogických kurzech, které organizuje Národní rada pro zdraví a sociální péči (National Board of Health and Welfare). Společně s rodiči je jedním z úkolů školek integrovat děti do společnosti. Všechny aktivity ve školkách by měly být plánovány v úzké spolupráci s rodiči a měli by být založeny na dosavadním vývoji dětí, jejich zájmech, předchozích zkušenostech a specifických potřebách. Školky by v sobě měly zahrnovat všechny následující oblasti: kulturní aktivity jako je jazyk, divadlo, hudba a umění, kreslení, keramika; přírodní vědy a komunitní život. Všechna tato

témata by se měla objevovat během celého roku. Školka zajišťuje přípravné vzdělání pro školu.

Ředitel/-ka nebo supervizor/-ka je odpovědný/-á za pravidelné plánování práce centra. Zaměstnanci pracují v týmech, které pak sdílejí svoje zkušenosti a zájmy. Zařízení se snaží, aby se rodiče dětí co nejvíce aktivně podíleli na aktivitách školky.

6. Financování

Péče o děti je ve Švédsku financována částečně z vládních grantů a částečně z daní a rodičovských příspěvků. Veřejné finance tak pokryjí zhruba 75-84% nákladů na péči o děti a 100% nákladů na bezplatnou předškolní třídu. V průměru dosahují rodičovské poplatky asi 17% celkových hrubých nákladů na péči o děti.

V praxi to pak znamená, že s několika málo výjimkami, mohou rodiče poslat děti do jakékoliv školky bez většího zamýšlení se nad finanční stránkou věci. Svobodná nebo studující matka pak zaplatí méně než CZK 1000 měsíčně za jedno dítě ve školce. Rodina se třemi dětmi a příjmem celé domácnosti nad CZK 100 000 by dříve zaplatila měsíčně okolo CZK 6 000 za všechny tři děti, nicméně se zavedením maximálního výše poplatku se výše snižuje a neměla by překročit 3% rodinných příjmů. Navíc, každá rodina bez ohledu na příjmy ze zaměstnání dostává ještě měsíční příspěvek od státu na dítě okolo CZK 3 000, ke kterému je v případě většího počtu dětí ještě připočten malý bonus.

Maximální možný poplatek tak je 127 euro (CZK 3 500) za první dítě, 84 euro (CZK 2 352) za druhé dítě a 42 euro (CZK 1 170) za třetí dítě, další děti pak už bezplatně. Předškolní péče pro děti staré 6 let je zdarma.

Municipality ve Švédsku vydávají povolení pro zřízení privátních školek, která pak město/obec supervizuje. Privátní školky a poškolní centra se

stávají stále populárnější a v mnoha municipalitách již dostávají kompenzační platby z městských a obecních fondů.

Otevírací doba školek je ve Švédsku velmi velkorysá a pohybuje se v rozmezí 10-12 hodin denně a rodiče si mohou vybrat z celodenní nebo půldenní péče.

FIREMNÍ ŠKOLKY?

Ve Švédsku není vytváření podmínek pro sladění pracovního a rodinného života jen úkolem státu a jednotlivých rodin. Pátý odstavec švédského zákona o rovných příležitostech totiž říká, že zaměstnavatel by měl napomáhat a podporovat kombinování výnosného zaměstnání a rodičovství s ohledem jak na ženské, tak i mužské zaměstnance. Znamená to, že zaměstnavatel je ze zákona povinen pomáhat svým zaměstnancům sladit práci s rodinným životem a zaměstnanci, kteří mají pocit, že jejich firma jedná proti těmto principům, se mohou obrátit na kancelář ombudsmana pro rovné příležitosti. Nicméně, zabýváme-li se úlohou zaměstnavatelů při zřízení nebo provozování zařízení dětské péče zjišťujeme, že konkrétně ve Švédsku najdeme jen velmi málo příkladů. Vzhledem k vysoké úrovni služeb předškolních zařízení, které jsou široce dostupné a nenákladné, což je typické pro Skandinávský model s veřejným financováním, zaměřují se podniky a korporace spíše na jiné oblasti podpory sladování práce s rodinou, jako jsou například flexibilní pracovní doba, teleworking, podpora otců na rodičovské dovolené atd. Lze konstatovat, že ve Švédsku jsou zařízení dětské péče velmi dobře integrována do systému welfare státu.

Protikladem ke Skandinávské variantě jsou pak země s liberálnějším fungováním státu, které mají nižší úroveň služeb v této oblasti, neboť zde nepřebírá aktivní roli ani stát ani zaměstnavatelé. Větší či menší aktivní participaci zaměstnavatelů v systému péče o dítě pak vykazují země, které

se rolí státu nacházejí někde mezi oběma zmíněnými krajními variantami. Ve skutečnosti to pak vypadá tak, že ve většině evropských zemí je role zaměstnavatelů více méně slabá až žádná. V případě Švédska, Finska a Norska se hovoří o nulové aktivitě zaměstnavatelů. Opačným příkladem může být třeba Francie, kde nejvýznamnější podniky jako banky, univerzity, nemocnice nebo pošta nabízejí nebo participují na 224 korporátních jeslích a školkách.

Z institucionálního hlediska je pochopitelné, proč se ve skandinávských zemích, v prostředí štědrých a dostupných zařízení pro předškolní děti, velké korporace nijak neangažují v péči o děti svých zaměstnanců. Na druhou stranu, v zemích kde nejsou veřejné finanční rezervy, jsou firmy vnímavější k požadavkům svých zaměstnanců. Ve studii z roku 2001, která zkoumala zapojení firem v Itálii, Nizozemí, UK a Švédsku, firmy jako důvod pro založení firemní školky nejčastěji zmiňovaly požadavky zaměstnanců. A i když měla takováto zařízení prokazatelně pozitivní vliv na absentismus a produktivitu práce, téměř žádný zástupce firmy tuto fakta nezmínil jako důvody, které je vedly k otevření školky. Pro švédské respondenty byly relevantní zejména argumenty týkající se společenské image firmy, které vedly švédské firmy k flexibilnímu rozšíření zákonných možností přerušování práce, jako je např. mateřská a rodičovská dovolená o další možnosti, zatímco předchozí dva důvody pro ně byly téměř nedůležité.

Jediným příkladem částečného zapojení firmy do zařízení dětské péče, který se podařilo nalézt, je firma Sanga-Saby, která se zabývá konferenčním servisem. Firma byla založena v roce 1982 a od roku 2001 je aktivní na ostrově Färingsö nedaleko Stockholmu a v centru Stockholmu. Sanga-Saby má firemní politiku zaměřenou na udržitelný rozvoj, takže dává jednak důraz na ekologicky šetrnou spotřebu, biopotraviny (vnitřní chod firmy je uzpůsoben ekologickým požadavkům), ale také na svoji příslušnost do komunity. Sanga-Saby tak kromě zaměstnanecké politiky

zaměřené na genderovou a věkovou rovnost příležitostí, vede také vlastní centrum denní péče, kam chodí děti z okolí, ale také děti zaměstnanců.

Použitá literatura a další zdroje:

Pestoff, V. (2001): Changing Family Structures and Social Policy: Child Care Services in Europe and Social Cohesion. Case Study Sweden. EMES. Dostupné z http://www.emes.net/fileadmin/emes/PDF_files/Child_care/Case_Studies/Child_care_CS_S.pdf

<http://www.stockholm.se/Extern/Templates/Page.aspx?id=118786>

<http://www.sverigeturism.se/smorgasbord/smorgasbord/society/education/pre-school.html>

<http://ecrp.uiuc.edu/v1n2/alvestad.html>

<http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001301/130135e.pdf>

http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/support_measures/responsible_entrepreneurship/good_practice/integrated/sanga-saby.htm